

Spis treści

**Centrum Kultury Zamek
w Poznaniu
„zabiegi odmładzające
drzewa”**

obcięcie konarów - rok 2000
wegetacja - rok 2001
wycięcie - wigilia 2001

DEKLARACJA Z VIGNOLA	3
ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ	5
DZIESIĘĆ PRZYKAZAŃ ZRÓWNOWAŻONEJ KONSUMPCJI	8
OTWARCI NA EUROPE	9
STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	9
WRONA W PARKU NARODOWYM "UJŚCIE WARTY" - DRAPIEŻNIK W PTASIM RAJU	11
ZASADY UDZIELANIA I UMARZANIA POŻYCZEK, UDZIELANIA DOTACJI ORAZ DOPLAT DO OPROCENTOWANIA PREFERENCYJNYCH KREDYTÓW I POŻYCZEK ZE ŚRODKÓW WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU	13
FOTO DO ARTYKUŁU: WRONA W PARKU NARODOWYM "UJŚCIE WARTY" - DRAPIEŻNIK W PTASIM RAJU	16
POZNAŃSKIE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNO - PRZYRODNICZEJ W RADOJEWIE - GŁÓWNE ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE	17

Foto na okładce B. Śmielowski

Wydawca: Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej – Biblioteka Ekologiczna. **Adres Wydawcy i Redakcji:** 61-715 Poznań, ul. Kościuszki 79, tel.: (0-61) 852 41 39, (061) 852 13 25, fax: (0-61) 852 82 76. **Redaguje Zespół. Skład i druk:** PRODRUK Poznań ul. Błażeja 3, tel. 8229-046. Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania i adiustacji tekstów oraz zmiany tytułów. Przedruk materiałów lub ich części tylko za zgodą redakcji Wielkopolskiego Biuletynu Ekologicznego. Nakład wydrukowano na papierze ekologicznym.

DOM POMOCY SPOŁECZNEJ DLA DZIECI

przewodzony przez Zgromadzenie C.M.D.B. „Serafini”

61-642 Poznań, ul. Św. Rocha 13 tel. (0-61) 877-04-03, 879-00-47

Konto: WKBK 88 00000001000100010000000000000000

Poznań, dnia 24.05.2002 r.

FUNDACJA

Biblioteka Etnologiczna

ul. Kościuszki 79

61 – 718 Poznań

*Dyrekcja i Podopieczni Domu Pomocy Społecznej dla Dzieci
w Poznaniu przy ul. Św. Rocha 13 składają gorące podziękowanie za
przekazanie daru w postaci 250 pluszowych maskotek.*

*Dziękujemy za wszystkie radości przeżyte naszych niepełnosprawnych
dzieci.*

Z poważaniem

Pracownik Społeczny

[Podpis]
mgr Anna Kuczyńska

DEKLARACJA Z VIGNOLA

Przedstawiciele IUCN (Światowej Unii Ochrony Przyrody), IFOAM (Międzynarodowej Federacji Rolnictwa Ekologicznego) i AIAB (Włoskiego Stowarzyszenia Rolnictwa Ekologicznego), w Vignola (Włochy), ogłosili 23 maja 1999 r. wspólną deklarację i plan działań na rzecz rolnictwa ekologicznego i ochrony przyrody. Zalecenia planu mają być wprowadzane w życie na wszystkich płaszczyznach sektora prywatnego i publicznego. W trzydniowej konferencji, która odbyła się w ramach współpracy IUCN i IFOAM, uczestniczyło 70 delegatów z 24 krajów.

Deklaracja z Vignola

Rolnictwo ekologiczne wprowadza do praktyki koncepcję wielofunkcyjności, która obejmuje takie zagadnienia jak: bioróżnorodność, dobro zwierząt, bezpieczeństwo żywnościowe, produkcja na potrzeby rynku, rozwój terenów wiejskich oraz aspekty społeczne i uczciwego handlu. Rolnictwo ekologiczne jest podstawą trwałego rozwoju terenów wiejskich i ma duże znaczenie dla utrzymania znaczenia rolnictwa i zapewnienia globalnego bezpieczeństwa żywnościowego.

Rolnictwo, które przestało opierać się na zasadach zgodnych ze zdrowym rozsądkiem i uzależniło się od wysokiego zużycia pestycydów i innych środków syntetycznych, przyspieszyło degradację naturalnych ekosystemów człowieka. Najlepszym przykładem negatywnego wpływu środowiska na przyrodę jest zmniejszanie się liczby gatunków roślin i zwierząt oraz ubożenie ich bioróżnorodności. Niekorzystny wpływ rolnictwa konwencjonalnego zaznacza się również poprzez zamienianie urozmaiconych krajobrazów rolniczych w monokultury.

Popieramy cele Konwencji Różnorodności Biologicznej: ochronę różnorodności biologicznej, zapewnienie trwałego użytkowania zasobów biologicznych i równomierne korzystanie z zasobów genetycznych. Te cele dotyczą nie tylko ekosystemów rolniczych, lecz także innych ekosystemów.

Wzywamy ruch na rzecz rolnictwa ekologicznego i ochrony przyrody do zacieśniania i intensyfikowania współpracy. Prosimy wszystkich zajmujących się ochroną środowiska: rolników, polityków, przemysłowców i instytucje międzynarodowe, by wsparły rozwój rolnictwa ekologicznego jako systemu rolniczego najbardziej przyjaznego środowisku. Prosimy konsumentów, by wspierali rolnictwo ekologiczne konsumując produkty wysokiej jakości, takie jak żywność, tekstylia, produkty kultur wodnych i przemysłu drzewnego.

Podsumowując stwierdzamy, że rolnictwo ekologiczne jest niezwykle ważne dla zachowania bioróżnorodności i skutecznej ochrony przyrody.

Plan działania

Aby jak najlepiej skorzystać z rolnictwa ekologicznego, jako instrumentu ochrony przyrody i bioróżnorodności, proponujemy wprowadzenie następujących działań:

Wskazówki ogólne

- IUCN poinformuje swoich członków o znaczeniu rolnictwa ekologicznego dla zachowania bioróżnorodności oraz będzie zachęcać wszystkich działaczy ochrony przyrody do spożywania żywności ekologicznej. Ponadto IUCN poszerzy swoją działalność o zagadnienia rolnictwa ekologicznego, wiążąc je z problemami bioróżnorodności. IUCN będzie współpracować z członkami IFOAM wszędzie tam, gdzie jest to możliwe oraz włączać cele tej federacji do swojej polityki działania.
- IFOAM i IUCN będą kontynuować współpracę, której celem jest umacnianie roli prywatnego sektora w tworzeniu wspólnego, międzynarodowego systemu gwarancji dla rolnictwa ekologicznego. Rolę sektora publicznego należy ograniczyć do sprawowania władzy wykonawczej.

Bioróżnorodność a dziedzictwo społeczno-kulturowe regionów

- IFOAM i IUCN będą współpracować nad wskazówkami jak zwiększyć znaczenie bioróżnorodności i dziedzictwa kulturowego w rolnictwie.
- IFOAM i IUCN będą popierać działania informacyjne, edukacyjne oraz rozwój organizacji, których działalność będzie ukierunkowana na wykorzystywanie miejscowych doświadczeń i tradycji. Chodzi o to, żeby tworzyć możliwości rozwoju rolnictwa opartego na zasadach rozwoju zrównoważonego, zdolnego chronić bioróżnorodność, a jednocześnie zaspokajając społeczne i ekonomiczne potrzeby człowieka.
- IUCN będzie popierać rozwój rolnictwa ekologicznego na terenach chronionych, gdzie dopuszcza się tylko rolnictwo prowadzone metodami przyjaznymi dla środowiska. Tego rodzaju rolnictwo powinno być prowadzone w otulinach terenów chronionych. IFOAM i IUCN będą poszukiwać najlepszych przykładów działań rolniczych na terenach chronionych.

DEKLARACJA Z VIGNOLA

nych i upowszechniać je wśród szerokiego kręgu odbiorców.

Ekonomia i bioróżnorodność w rolnictwie

- IFOAM i IUCN będą przekonywać rządy i organizacje międzynarodowe, aby środków publicznych nie kierować na rozwój rolnictwa konwencjonalnego, lecz wspierać nimi rolnictwo ekologiczne, które produkuje żywność, tworzy dobra środowiskowe, chroni bioróżnorodność i wspiera rozwój obszarów wiejskich.
- IFOAM i IUCN będą prosić rządy, by wspierały prywatne inwestycje w dziedzinach gospodarczych, które łączą rolnictwo i programy ochrony przyrody, np. poprzez wsparcie finansowe i przejmowanie ryzyka.

- IUCN i IFOAM będą zachęcać swoich członków, aby wspierali zaopatrzenie w żywność ekologiczną na poziomie lokalnym i uczciwy handel. Ponadto członkowie IUCN i IFOAM będą wywierać wpływ

na przedstawicieli swoich państw w WTO i na inne ważne grupy negocjacyjne, aby uwzględniali problemy zachowania bioróżnorodności.

Różnorodność systemów rolno-środowiskowych i krajobrazu wiejskiego

- Rolnictwo ekologiczne, zachowując różnorodność, tworzy dobro publiczne dlatego na jego wielofunkcyjny rozwój należy przeznaczać środki finansowe.
- IUCN i IFOAM będą współpracować oraz wspólnie zbierać informacje niezbędne do włączenia bioróżnorodności rolniczej w zakres prac instytucji międzynarodowych.
- IUCN i IFOAM będą zachęcać swoich członków i partnerów do konsumowania żywności ekologicznej wytwarzanej lokalnie, co pozwoli zmniejszyć koszty transportu i straty energii oraz wzmocnić powiązania konsumentów z rolnictwem, które wytwarza żywność i surowce oraz kształtuje miejscowy krajobraz.

Różnorodność genetyczna

- IUCN będzie uznawać organizmy modyfikowane genetycznie za niebezpieczne dla bioróżnorodności i uzna stanowisko IFOAM, która dąży do całkowitego zakazu inżynierii genetycznej. Stanowisko to powinno być rozpowszechnione wśród członków IUCN.
- IFOAM i IUCN będą popierać lokalne odmiany roślin i rasy zwierząt, wpływając na ustawodawstwo, które powinno umożliwiać produkcję materiału siewnego we własnym zakresie oraz jego wymianę między rolnikami.
- IUCN i IFOAM będą wspierać swoich członków oraz krajowe i międzynarodowe instytucje w promowaniu lokalnej wiedzy o bioróżnorodności.

IUCN (Światowa Unia Ochrony Przyrody) - skupia 74 rządy, 105 organizacji rządowych oraz ponad 700 organizacji pozarządowych.

IFOAM (Międzynarodowa Federacja Rolnictwa Ekologicznego) – organizacja światowa, gromadzi 770 organizacji członkowskich i instytucji ze 107 państw.

AIAB (Włoskie Stowarzyszenie Rolnictwa Ekologicznego) - liczący 13 tys. członków, w większości rolników.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Zasada zrównoważonego działania i jej cele napotykały w Niemczech na rzeczywistość, która nie bez racji budzi troskę wielu osób. Mimo wielu ważnych reform nie przezwyciężono ekonomicznej stagnacji i utrzymującego się nadal słabego wzrostu gospodarczego. To nie spodziewany dopiero spadek liczby ludności i zadłużenie państwa pokazują, że już zbyt długo wydajemy w Niemczech to, czego właściwie nie mamy. Skutki tego stanu rzeczy dla sfery państwowych świadczeń społecznych, rozwoju urbanistycznego, szkolnictwa i wielu innych dziedzin społecznych, aczkolwiek przewidywalne już w zarysie, nie są jednak jeszcze przedmiotem politycznych zainteresowań.

DOSTRZEC NOWE SZANSE

W moim rozumieniu zrównoważony rozwój to swoiste warsztaty reform, to znaczy proces mający na celu dyskusję na temat koncepcji politycznych oraz rozwiązań i pomysłów gospodarczych. Niedobrze byłoby lekceważyć postępy osiągnięte w Niemczech na przykład w dziedzinie ochrony klimatu oraz ekologicznych rozwiązań gospodarczych. Ale do tego, by móc nazwać nasz rozwój ekologiczny, gospodarczy, kulturalny i społeczny rozwojem zrównoważonym, mamy jeszcze w Niemczech dość daleko. Wielu polityków, lobbystów, dziennikarzy i aktywistów ochrony środowiska sceptycznie odnosi się do polityki zrównoważonego rozwoju. Obawiają się oni, że jest to jeszcze raz nadużywany frazes polityczny, który w efekcie nic nie da. Z pełnym zrozumieniem i szacunkiem odnoszę się do krytyki politycznej, a zwłaszcza do zażartej polemiki na temat koncepcji politycznych. Ale tam, gdzie krytyka jest jedynie manifestacją wy-czekującego sceptycyzmu, stanowi część problemu, a nie jego rozwiązanie. Rada zamierza wypełnić niewątpliwie nieco abstrakcyjne pojęcie zrównoważonego rozwoju treścią i projektami. Wiemy, że same apele o „odpowiednie” zachowanie na nic się nie zdadzą. Mogą raczej znieczulić ludzi na sam problem. Chcemy znaleźć pośrednią drogę pomiędzy dwiema skrajnościami: idealizującą beztroską w stylu „tak dalej” i „jakoś to będzie” i pogrążoną w zadumie pesymistyczną krytyką cywilizacji, przepowiadającą jej, że nie ma przyszłości.

DAŻENIE DO ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU otwiera zbyt jeszcze rzadko dostrzegane szanse, szanse zdobywania i powiększania kompetencji

w zakresie kształtowania społecznych przemian. W tym sensie zrównoważony rozwój jest dla mnie sygnałem, by wtrącać się do polityki, brać na siebie odpowiedzialność, opracowywać nowe pomysły i przewyżniać tradycyjne walki między politycznymi grupami interesów. Także w Niemczech dostrzegamy dzisiaj, że mimo wielu wysiłków podejmowanych na rzecz środowiska naturalnego w ciągu ostatnich 30 lat, jest jeszcze wiele do zrobienia. Polityka energetyczna, ustawa o odnawialnych źródłach energii, program promocyjny „100 tysięcy dachów”, rozporządzenia dotyczące wykorzystania biomasy oraz oszczędzania energii, a w końcu stopniowe zamykanie elektrowni jądrowych - to kilka przykładów, jak wspiera się czynne i bierne wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Mimo to Niemcy są jeszcze dalekie od wytwarzania i wykorzystywania energii w zrównoważony ekologicznie sposób i odpowiedzi na pytanie: na jakich pierwotnych nośnikach energii będzie się można oprzeć w przyszłości? Jaką rolę mogą odgrywać odnawialne źródła energii? Jak Narodowy program ochrony klimatu z października 2000 roku, zarządzenie o oszczędzaniu energii oraz program modernizacji budynków - to kroki, mające na celu zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych. By zapobiec zmianom klimatycznym potrzebne i możliwe są o wiele większe oszczędności energii w skali krajowej i światowej. Powstaje tylko pytanie, jak zmienić wzorce zużycia energii.

W dziedzinie wytwarzania żywności zrównoważony rozwój jest – najdalej po stwierdzeniu przypadków choroby szalonych krów w roku 2000 - centralnym tematem strategii działania w tej dziedzinie. Hodowla zwierząt, konsumpcja artykułów spożywczych oraz rozwój krajobrazowy na terenach wiejskich mają być podporządkowane zasadom zrównoważonego rozwoju. Nie jest to łatwa droga, a przede wszystkim taka, której nie wytycza się tylko w ministerstwach i organizacjach rolniczych. Co należy zrobić na rzecz polityki konsumenckiej „zza sklepowej lady”?

Już od lat dostosowana do potrzeb środowiska mobilność jest powszechnie uznanym celem polityki komunikacyjnej i transportowej. W rzeczywistości także i w Niemczech pozostaje w tej dziedzinie jeszcze wiele do zrobienia. Mimo znacznych postępów technicznych emisja dwutlenku węgla w komunikacji nadal wzrasta, arterie komunikacyjne zabierają coraz większe tereny, dzieląc zwarte połacie krajobrazu. Jak

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

uniknąć ruchu drogowego? Jak skierować charakteryzującą nowoczesne społeczeństwa potrzebę mobilności na ekologiczne tory? Dotychczasowe podejście do ochrony przyrody nie zahamowało trwającego wymierania gatunków i ubożenia krajobrazu. Budowa osiedli „na zielonej łące” powoduje utratę żyznych ziem, podczas gdy działki budowlane na terenie miejscowości leżą odłogiem. Jak może wyglądać rozwój osiedli zrównoważony pod względem ekologicznym? Dla przybliżenia obywatelom polityki zrównoważonego rozwoju i pokazania, o co konkretnie w niej chodzi, Rada ds. Zrównoważonego Rozwoju zaleca rządowi federalnemu liczbowe ujęcie celów stawianych w zakresie energetyki, rolnictwa, środowiska naturalnego, żywienia i mobilności i oparcia na nich narodowej strategii zrównoważonego rozwoju. Dla objaśnienia tej zasady Rada posłużyła się czterema przykładami. Ich wybór nie oznacza jednak że inne tematy są mniej ważne.

Po pierwsze: w polityce energetycznej trzeba zwrócić szczególną uwagę na zmniejszenie emisji dwutlenku węgla o 40 proc. do roku 2020 w porównaniu z rokiem 1990, nową ofensywę wydajności, zmierzającą do zmniejszenia rocznego zużycia energii o 3 proc., zaprzestanie subwencjonowania wydobywania węgla do roku 2010 oraz rozpowszechnienie odnawialnych źródeł energii. Szczególnie przerwanie dostaw energii z czynnych jeszcze obecnie elektrowni jądrowych stworzy nowe wyzwania w zakresie polityki energetycznej, innowacyjnej, polityki ochrony środowiska i polityki gospodarczej. Po drugie: zrównoważone pod względem ekologicznym rolnictwo powinno w Niemczech także w przyszłości opierać się na rodzinnych przedsiębiorstwach wiejskich. Obok wytwarzania zdrowej żywności w nieskażonym środowisku powinny pojawić się kolejne przyszłościowe gałęzie produkcji oraz dodatkowe źródła dochodów, zapewniające rozwój obszarów wiejskich. Koliduje, istniejące pomiędzy celami a wymaganiami Unii Europejskiej i Światowej Organizacji Handlu, powinny zostać rozwiązane tak, by kraje Trzeciego Świata otrzymały globalną, sprawiedliwą szansę rozwoju. Po trzecie: komunikacja musi przyczynić się do realizacji celu, jakim jest zmniejszenie emisji dwutlenku węgla. Plany w zakresie handlu certyfikatami emisyjnymi powinno wykorzystać się jako szansę dla opracowania nowych form mobilności. Innowacje techniczne, jak np. samochód o „emisji zerowej”, należy połączyć z innowacjami społecznymi i dotyczącymi przedsiębiorstw. Wspierać je powinny osłony wytyczne prawne. Pierwsza oznaka zrównoważonego rozwoju w zakresie ruchu towarowego musi być

dwukrotne zwiększenie kolejowego przewozu towarów. Zapowiadany handel certyfikatami emisyjnymi musi objąć także dziedzinę komunikacji. Po czwarte: nadrzędnym aspektem rozwoju osiedli jest redukcja powierzchni wykorzystywanej pod osiedla i ruch drogowy poniżej 30 ha dziennie do roku 2020 oraz do zera do roku 2050, a także czynny rozwój struktury przestrzennej w celu uniknięcia ruchu drogowego.

ZADANIA GLOBALNE

Ponadto Rada proponuje, by na płaszczyźnie polityki globalnej zająć się związkiem istniejącym pomiędzy zrównoważonym rozwojem a globalizacją. Zrównoważony rozwój od początku był koncepcją globalną. Koncepcja, powstała w oparciu o raport Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju pod przewodnictwem pani Gro Harlern Brundtland, która po raz pierwszy powiązała globalne problemy, ekologiczne z konfliktem między Północą a Południem. Związek ten jest dzisiaj bardziej aktualny niż kiedykolwiek indziej. W raporcie tysiąclecia sekretarza generalnego ONZ zmiany klimatyczne, utrzymanie areału gleb oraz zaopatrzenie rolnictwa w wodę wymienia się jako główne wyzwania. Globalizacja stworzyła także pole do rozprzestrzenienia się starych problemów, z których przykładowo można wymienić handel narkotykami, oraz przestępczość zorganizowaną.

Mówiąc o globalizacji, ma się na myśli szukanie możliwości tworzenia globalnie powiązanych potoków finansowych gospodarczych i informacyjnych w gospodarce rynkowej, a także uniwersalnych wzorów konsumpcji. Jednostronne dostosowywanie stylu życia do dominujących wzorców konsumpcji o zachodnim charakterze jest często związane z dużymi problemami ekologicznymi oraz marginalizacją innych kultur, języków i struktur społecznych. Taki rozwój napotyka na opór na całym świecie.

Około 20 proc. ludności świata żyje dzisiaj w krajach uprzemysłowionych; ta jedna piąta ludności, zużywająca około 70 proc. zasobów światowych, wyemitowała do dzisiaj włącznie mniej więcej tyle samo dwutlenku węgla, który jest głównym sprawcą zmian klimatycznych. Skutki tych zmian dotkną prawdopodobnie najboleśniej kraje najbiedniejsze. Ale nade wszystko odczują je przyszłe pokolenia we wszystkich krajach. Przeciętny czas przebywania dwutlenku węgla w atmosferze wynosi bowiem ponad 100 lat, a reakcja środowiska wywołana np. podnoszeniem się poziomu wód w oceanach trwa kilka stuleci. Uwzględnienie interesów zrównoważonego rozwoju Południa w niemieckiej strategii zrównoważonego rozwoju leży także we własnym interesie Niemiec;

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

wyrównanie podziału zasobów naturalnych i ich wykorzystania oraz sprawiedliwe szanse w przyszłości są podstawowym warunkiem, aczkolwiek nie gwarantem spokoju na świecie. a tym samym także warunkiem pomyślnej przyszłości Niemiec. Rozwój gospodarczy powinny kształtować międzynarodowe przepisy dotyczące środowiska i przepisy socjalne; ważne miejsce przysługuje im także w regulacji polityki handlowej.

DOSTĘP DO ZASOBÓW NATURALNYCH

Na szczególną uwagę zasługują wyzwania, wynikające z globalnej ochrony zasobów wyczerpywalnych gleb i wody. Dla zapewnienia w przyszłości światowego wyżywienia trzeba zahamować pogarszanie się jakości cennych gleb oraz ich ubytek. Sprawiedliwy podział ziemi (tzw. dostęp do ziemi) jest w wielu miejscach warunkiem jej opłacalnego na dłuższą metę użytkowania. Substancje szkodliwe w glebach i wodzie gruntowej są dla przyszłych pokoleń bomba zegarowa. Skromne zasoby wody poza obrębem umiarkowanych stref klimatycznych wymagają zrównoważonego gospodarowania. Dostęp do wody jest w wielu regionach świata przyczyną konfliktów i wojen. Na razie jednak brak jest jeszcze politycznego zaangażowania oraz konkretyzacji norm zrównoważonego rozwoju oraz celów w dziedzinie ochrony i zachowania takich zasobów, jak gleba i woda. Pojęcie globalizacji określa tendencję do powstawania coraz silniejszych światowych powiązań gospodarczych, politycznych i kulturalnych. Jej skutkiem są dalekosiężne zmiany zarówno w polityce krajowej, jak i międzynarodowej. Globalizacja, pomimo oczywistych problemów, stwarza jednak także ogromne szanse i możliwości. Jest oznaką uniwersalnego charakteru praw człowieka, obiecuje dobrobyt i stabilizację, coraz bardziej wzmacnia globalne poczucie odpowiedzialności. Korzyści, które niesie, są jednak bardzo nierówno rozdzielone. Na każdym kroku widoczne są problemy i ujemne zjawiska, związane z globalnymi potokami gospodarczymi i materiałowymi oraz uniwersalnymi wzorcami konsumpcji. Niewłaściwie prowadzona globalizacja ignoruje granice wytrzymałości ludzi i ziemi. Dlatego centralne wyzwanie polega na nadaniu jej pozytywnego przebiegu dla wszystkich ludzi oraz opracowaniu odpowiednich ram regulacyjnych jako przyszłej drogi rozwoju gospodarki rynkowej. Globalizacja dopiero w połączeniu z zasadami zrównoważonego rozwoju stanie się wizją lepszej i sprawiedliwszej koegzystencji na świecie.

Rada ds. zrównoważonego rozwoju zaleca rządowi federalnemu, by wystąpił podczas światowego szczytu ONZ w Johannesburgu w 2002 roku o ustanowienie przez Organizację Narodów Zjednoczonych Światowej Komisji ds. Zrównoważonego Rozwoju i Globalizacji. Światowe komisje przyczyniły się w istotny sposób do opracowania politycznego terminarza spraw w globalnej polityce ekologicznej i rozwojowej. Wystarczy przypomnieć o raporcie pani Brundtland „Nasza wspólna przyszłość” z 1987 roku, który, nawiązując do zaprezentowanego wcześniej przez komisje pod przewodnictwem Willy’ego Brandta raportu „Północ: Południe - program przetrwania”, nadał pojęciu zrównoważonego rozwoju globalne znaczenie. Na światowym szczycie w Johannesburgu omawiany będzie cały, szereg ważnych kwestii. Będą one dotyczyć dalszego rozwoju globalnej polityki ekologicznej, w tym na przykład globalnej strategii energetycznej, zagadnienia biologicznej różnorodności, ochrony klimatu, zwalczania pustyń, a także wykorzystania zasobów wodnych i polityki zdrowotnej. Istotnym zagadnieniem jest także poprawa prowadzonej przez ONZ polityki ekologicznej pod względem organizacyjnym. Propozycja Rady dotycząca światowej Komisji nie stanowi alternatywy wobec rozważań nad instytucjonalnym rozwojem oengetowskiej polityki ochrony środowiska, obecnych w trakcie przygotowań do szczytu. Chodzi raczej o to, by poprzez podjęcie zagadnienia zrównoważonego rozwoju i globalizacji na wysokim szczeblu politycznym zwrócić uwagę na nowe możliwości działania i wzorce polityczne, rokujące zwiększenie demokracji, współdziałania i partycypacji oraz odpowiedzialności. Potrzebne byłoby także zasadniczo nowe określenie znaczenia aspektów ekologicznych w politycznych procesach decyzyjnych ONZ. Może to nastąpić jedynie w ramach ustalenia przez szefów rządów nowej listy spraw politycznych. Rok 2002 przyniesie ważne decyzje w zakresie przyszłego rozwoju społecznego.

Dr Volker Hauff
Przewodniczącym Rady ds. Zrównoważonego Rozwoju,
Gremium Doradczego Rządu Federalnego

DZIESIĘĆ PRZYKAZAŃ ZRÓWNOWAŻONEJ KONSUMPCJI

Wg INTERNATIONAL INSTITUTE FOR ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT

/ Międzynarodowego Instytutu Środowiska i Rozwoju /

Określamy zrównoważoną konsumpcję jako strategię kształtowania popytu zmierzającą do wykorzystania zasobów środowiska i usług gospodarczych w celu zaspokojenia potrzeb i podniesienia jakości życia wszystkich, przy jednoczesnym odtworzeniu kapitału przyrodniczego dla przyszłych pokoleń. Strategia składa się z następujących kluczowych elementów:

1. Zmiany strukturalne: Jest to strategia długofalowych zmian strukturalnych, polegających na przejściu od gospodarki i stylu życia związanych z przemysłem do zrównoważonych, czyli idąca dalej niż przyrostowa poprawa efektywności.
2. Sprawiedliwa konsumpcja: W strategii podkreśla się znaczenie sprawiedliwej konsumpcji, a nie tylko „ekologizacji zamożności”.
3. Nacisk na usługi: Strategia skupia się na relacjach między zasobami środowiska a usługami, jakich wymaga spełnienie wszystkich potrzeb i podniesienie jakości życia (m.in. pod względem sposobu odżywiania, mieszkania, mobilności, czasu wolnego).
4. Zmiana możliwości rynkowych dla przedsiębiorców: Strategia wymaga od przedsiębiorców wprowadzenia na rynek nowej generacji zrównoważonych dóbr i usług i rozszerzenia ich odpowiedzialności, tak aby objęła oddziaływania powodowane przez cały okres życia dóbr i usług.
5. Działania po stronie popytu: Strategia stosuje działania po stronie popytu w celu zapewnienia korzyści społecznych, gospodarczych i ekologicznych w całym łańcuchu produktowym.
6. Wzorce i czynniki sprawcze: Strategia zajmuje się wzorcami i czynnikami sprawczymi, takimi jak dochody, czynniki demograficzne, technologia, kultura i wartości, sposoby użytkowania ziemi i polityka społeczna oraz zachowaniami konsumentów.
7. Priorytet dla Północy: Punktem wyjścia jest potrójny imperatyw zmiany wzorców konsumpcji na Północy, wynikających z 1/ wysokich bezpośrednich kosztów ekologicznych konsumpcji na Północy, 2/ znaczenia jej konsumpcji dla handlu z innymi regionami oraz przepływu do nich kapitału inwestycyjnego i technologii, a także 3/ znaczenia zmiany stylu życia na Północy jako przykładu dla ekologizacji Południa.
8. Wspólna troska, odmienne reakcje: W coraz większym stopniu zrównoważona konsumpcja stanowi przedmiot troski w różnych krajach, bogatych i biednych. Natomiast mają one odmienne priorytety, więc działania muszą być osadzone w różnorodnych warunkach kulturowych.
9. Konsumpcja indywidualna a zbiorowa: Strategia uznaje indywidualny i zbiorowy wymiar konsumpcji- w supermarkecie i w bibliotece.
10. Operacje na wartościach: Strategia opiera się na wartościach etycznych i dąży do pobudzenia większej odpowiedzialności za wybór w zakresie konsumpcji.

STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Zasada zrównoważonego rozwoju mówi, że nie wolno żyć na koszt przyszłych pokoleń. Wynikające z niej dla polityki i społeczeństwa wyzwanie polega na tym, by mając na uwadze odpowiedzialność za przyszłe pokolenia nie zaniedbywać potrzeb pokoleń dzisiejszych. Naszym zadaniem jest znalezienie sposobów osiągnięcia tego celu przy wykorzystaniu fantazji i kreatywności. Zawierający 21 celów i wskaźników projekt strategii przedstawia perspektywy przyszłych Niemiec. Zrównoważony rozwój jest tematem przewijającym się przez wszystkie dziedziny naszej polityki reform, począwszy od konsolidacji budżetu poprzez reformę podatkową, ustawę o prywatnym filarze zaopatrzenia emerytalnego, edukację i badania naukowe aż po zwrot energetyczny i zmianę kierunku w rolnictwie. Równie szeroko zakrojony jest zakres tematyczny strategii, który obejmuje międzypokoleniową sprawiedliwość, solidarność społeczną, zapewnienie jakości życia i międzynarodową odpowiedzialność. Tymi "współrzędnymi" kierowano się przy ustalaniu 21 wskaźników. Od wielu lat kluczowymi wskaźnikami w ocenie rozwoju gospodarczego są przede wszystkim: wzrost gospodarczy, poziom bezrobocia i stopa inflacji. Na giełdzie DAX dostarcza nam ogólnego wyobrażenia o rozwoju rynku. Także strategia zrównoważonego rozwoju potrzebuje takich danych. Za pomocą 21 kluczowych wskaźników rząd federalny chce w przyszłości w regularnych odstępach czasu informować o postępach uczynionych na drodze do zrównoważonego rozwoju oraz konieczności podejmowania dalszych działań.

Wskaźniki te są powiązane z osiągnięciem konkretnych, a tam, gdzie jest to sensowne i możliwe, liczbowo ujętych celów. Należy do nich redukcja o połowę energochłonności do 2020 roku w stosunku do roku 1990. Przewidziane jest zmniejszenie wykorzystania terenu pod budowę dróg i osiedli z 130 hektarów dziennie do maksymalnie 30 hektarów w roku 2020.

Zrównoważony rozwój jest jednak czymś więcej niż tylko kontynuowaniem polityki ochrony środowiska innymi środkami. Zrównoważony rozwój to strategia modernizacji gospodarki, środowiska i społeczeństwa, w której tkwi ogromny potencjał innowacyjny. Ten potencjał chcemy udostępnić. Opracowywaniu narodowej strategii zrównoważonego rozwoju towarzyszą rozmowy z różnymi grupami społecznymi. Równolegle do nich obywatele za pośrednictwem internetowego forum mogą przedstawiać własne pomysły i propozycje (www.dialog-nachhaltigkeit.de).

Opublikowanie projektu zapoczątkuje drugą fazę dialogu. Niedługo rząd federalny zatwierdzi ostateczną wersję narodowej strategii jako niemiecki wkład na "Światowy Szczyt Zrównoważonego Rozwoju", który odbędzie się na przełomie sierpnia i września 2002 roku w Johannesburgu. Państwo nie może odgórnie zarządzić przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju. Sukces odniesiemy tylko wtedy, gdy stanie się on przedmiotem troski gospodarki, społeczeństwa i polityki.

Hans Martin Bury
Minister stanu w Urzędzie Kanclerskim

OTWARCI NA EUROPE

MIMO SCEPTYCZMU WIELU POLAKÓW LICZY NA RYCHŁE WSTĄPIENIE POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Dla rolnika Czeladko Bruksela jest bardzo daleko. Jego gospodarstwo znajduje się we wschodniej Polsce, kilka kilometrów od granicy z Białorusią. Większość jego sąsiadów odnosi się sceptycznie do wstąpienia Polski w szeregi UE. Rolnik Czeladko jest jednak innego zdania i w porę pragnie przygotować się do nowych czasów. Jego gospodarstwo ma jedynie parę hektarów powierzchni i nie da się go porównać z ogromnymi przedsiębiorstwami rolnymi na Zachodzie. Dzięki wsparciu niemieckiej fundacji Euronatur, dobrym pomysłem i stosunkowo niedużym nakładem pracy Czeladko wkroczył na nową drogę gospodarowania, jaka jest hodowla czerwonej polskiej rasy krów. Taki gatunek znakomicie sprawdza się w surowym klimacie i wspomaga utrzymanie biologicznej równowagi pastwisk. Hodowla idzie tu w parze z ekologią. Krowy zakupiono z dotacji Euronatur. Mleko uzyskane z hodowli posiada znak

szczególnej jakości, dzięki czemu Czeladko jest w stanie z dochodów utrzymać rodzinę. "Dla nas drobnych rolników powinno być więcej takich form pomocy" - twierdzi Czeladko. Pracownicy Euronatur próbują pomóc wielu drobnym rolnikom w Polsce, rozraczając przed nimi nowe perspektywy. Z dotacji funduszu w wysokości miliona marek sfinansowano dotychczas ponad 60 projektów.

700 KILOMETRÓW dalej na Zachód w Jeleniej Górze Władysław Żmuda rozmyśla nad wstąpieniem Polski do UE. W 70. latach był jednym z najpopularniejszych piłkarzy w Polsce. Dzisiaj prowadzi własny hotel. W centrum Jeleniej Góry wyremontował stary poniemiecki budynek urzędu miejskiego z XVIII wieku, przystosowując go do potrzeb hotelu. Większość gości przyjeżdża z Niemiec. Wielu Niemców pochodzi z tej okolicy. "Gdy przyjeżdżają, aby odwie-

OTWARCI NA EUROPE

dzić rodzinne strony i widzą przy głównej ulicy nasz piękny hotel, napędza ich radość i chętnie tu powracają - mówi weteran sportu. Hotel "Jelonek" odwiedza też coraz więcej gości z Polski. Po otwarciu Europy na wschód dojdzie do zbliżenia ludności po obu stronach granicy, mówi z nadzieją w głosie Żmuda. Wtedy stare kamienice i zameczki na Śląsku będą miały szansę napęlić się życiem.

Dla Zbigniewa Karaczuna, specjalisty ds. ochrony środowiska z Uniwersytetu Warszawskiego, wejście kraju do UE może przynieść jedynie korzyści: "W Polsce do dnia dzisiejszego ochronę środowiska traktuje się jako luksus. Politycy i wszyscy Polacy muszą jednak uświadomić sobie fakt, jak ważna jest ochrona środowiska dla zachowania poziomu życia i gospodarczego rozwoju naszego kraju". W Polsce jedynie nieliczne przedsiębiorstwa zajmują się proekologicznymi technologiami. Według danych Światowego Banku należałoby do chwili przyjęcia Polski do UE za inwestować na cele ekologiczne 35 mln euro - sześć razy więcej niż w rolnictwo. Zdaniem Karaczuna, polscy ekolodzy poważnie zaniepokojeni są stanem Wisły zwanej w Polsce "królową rzek". W istocie Wisła jest jedną z najbrudniejszych rzek w Europie i w dużym stopniu zanieczyszcza Bałtyk. Karaczun ma nadzieję, że za pomocą nowych programów UE uda się w krajach kandydujących do Unii poprawić stan środowiska. Wówczas wzrośnie pewnie ekologiczna świadomość Polaków.

Dla specjalisty od komputerów Wojtka Rudy Unia Europejska jest już w kraju obecna: Dzięki inicjatywie Greencard rządu federalnego otworzyły się drogi do zachodniego sąsiada Polski. Miejsce pracy na Zachodzie, dobra pensja - kto o tym nie marzy? Ruda nie dzieli tego poglądu i twierdzi: "w kraju mam w swoim zawodzie więcej perspektyw na przyszłość". Ruda należy do wąskiej warstwy dobrze zarabiających Polaków - jest programistą w warszawskiej internetowej firmie wysyłkowej i zarabia miesięcznie w przeliczeniu 2000 euro.

WIELU JEGO KOLEGÓW myśli podobnie. Nic więc dziwnego, że niemiecka Greencard nie cieszy się do tej pory w Polsce powodzeniem; zamiast paru tysięcy zgłosiło się zaledwie kilkuset chętnych. Mimo to niemiecka oferta jest dla Wojtka Rudy pozytywnym krokiem w kierunku budowy przyszłego wspólnego

rynku pracy. Może ulegnie skróceniu ośmioletni okres przejściowy po przystąpieniu do Unii i Polacy będą mogli wcześniej podjąć prace w zachodnich krajach, dodaje Ruda. Niemiecki sąsiad będzie wkrótce potrzebował polskich specjalistów z różnych branż. Najlepszym przykładem może być personel opiekujący się starszymi ludźmi w domach starców. Rząd federalny zdecydował właśnie o drugiej Greencard. "Przyjdzie czas, kiedy Niemcy z otwartymi rękami przyjmą siłę roboczą z Polski" - twierdzi informatyk. Wejście do Unii może przybliżyć te czasy.

Tego samego zdania jest studentka z Wrocławia Adriana. Niemcy i UE - oznaczają dla niej i wielu jej przyjaciół polepszenie szans zawodowych. Adriana nie lęka się przyszłości w szeregach UE. Od przełomu Wrocław należy w Polsce do tych miast, które czerpią korzyści z bliskości Niemiec. Republiki Federalnej nie uważa się dzisiaj za niebezpiecznego sąsiada, jak było to w komunistycznych czasach, lecz za ważnego politycznego i gospodarczego partnera. "Wrocław jest dzisiaj kosmopolitycznym miastem" mówi Adriana i reprezentuje tym samym pogląd młodego pokolenia Polaków. "Niemcy czy cudzoziemcy - jesteśmy otwarci w stosunku do wszystkich".

Susanne Gelhard
ZDF w Warszawie.

WRONA W PARKU NARODOWYM "UJŚCIE WARTY" – DRAPIEŻNIK W PTASIM RAJU

Jednym z gatunków ptaków, który widzimy w trakcie różnych wypadów terenowych jest wrona siwa *Corvus corone cornix*. Miejsca gdzie ją spotkamy to wszelkiego rodzaju otwarte tereny z kępami drzew, brzegi zadrzewień w pobliżu pól i łąk, osiedla i miejskie parki. Ponad to gatunek ten jest typowym składnikiem ornitofauny zamieszkującej doliny rzeczne.

Szeroki zakres potencjalnych siedlisk wrony wynika z tego, iż jest ona wszystkożerna i tym samym bardzo plastyczna pod względem wymagań pokarmowych. Jej dietę stanowią zarówno bezkręgowce, takie jak: pierścienice, ślimaki, małże, skorupiaki, owady, pajęczaki, jak i przedstawiciele wszystkich gromad kręgowców. Jedną z ciekawostek jest to, że wrony w pewnych warunkach potrafią współpracować nawet z dzikami, zjadając z ich skóry pasożyty takie jak kleszcze. Jeszcze inną, że są w stanie zjeść "toksyyczną" ropuchę i upolować rybę lub zranionego ptaka. Alternatywnym źródłem pokarmu wykorzystywanym przez wrony są rośliny. Taka sytuacja ma miejsce głównie wtedy, gdy brak jest pokarmu zwierzęcego lub, gdy jest on bardzo trudny do zdobycia, czyli w zimie i początkowej fazie okresu wegetacyjnego. Wtedy to wrony nie gardzą nawet świeżymi pąkami liściowymi i trawą. Jednym z głównych składników pokarmu roślinnego wrony są różnego rodzaju płody rolne takie jak: nasiana, ziemniaki i buraki. Stanowią one bardzo ważny składnik diety na obszarach o charakterze rolniczym.

İnnyim źródłem pokarmu, wskazującym na ogromne zdolności przystosowawcze wrony są śmietniska miejskie. Takie miejsca stwarzają jej możliwość funkcjonowania w środowisku bardzo silnie przekształconym przez człowieka, dzięki czemu osiedla się ona w parkach i na cmentarzach. Wysypiska śmieci stanowią również dodatkową bazę dla ptaków mieszkających na stałe poza osiedlami ludzkimi.

Dzięki doskonałej zdolności przystosowawczej, wrona jest gatunkiem, który bardzo szybko adaptuje się do ciągle zmieniających się warunków środowiskowych. Konsekwencją tego jest fakt, iż jest ona szeroko rozpowszechniona w całej Polsce. Taka sytuacja nie zawsze jednak miała miejsce. Pierwotnie, zanim pojawił się człowiek, obszar Polski porośnięty był lasem. Wtedy to wrona była silnie przywiązana do terenów podmokłych, czyli do pojezierzy i dolin rzecznych. Właśnie na tego typu obszarach osiąga ona obecnie najwyższe zagęszczenia par lęgowych w porównaniu do innych typów krajobrazu.

Miejscem szczególnym pod względem występowania wrony jest Park Narodowy "Ujście Warty", będący ostoją ptaków wodno-błotnych nie tylko w randze krajowej, ale i międzynarodowej. Jak sama nazwa wskazuje, park ten leży w końcowym odcinku doliny rzecznej, co sprawia, że wrona jest licznyim gatunkiem na jego obszarze. Tak jednak nie było zawsze.

Czynnikiem, który oprócz wcześniej wymienionego pokarmu warunkuje występowanie dużej liczby par lęgowych na określonej powierzchni jest dostępność miejsc gniazdowych, które w przypadku terenów zalewowych, stanowią jedynie duże krzewy i drzewa. Takie też występują na terenie parku. Jest to kilka gatunków wierzby, których rozmieszczenie w chwili obecnej jest typowym obrazem ponownej ekspansji roślinności, czyli sukcesji wtórnej.

Pierwotnie obszar parku miał charakter delty śródlądowej. Był zabagniony i porośnięty lasem lęgowym, którego istnienie pozostawało pod silnym wpływem zalewów dużych rzek, czyli Warty i Odry. W drugiej połowie XVIII wieku rozpoczęto regulację dolnej Warty. Wykonano również szereg prac melioracyjnych związanych z tworzeniem wałów, zapór i kanałów, które w konsekwencji doprowadziły do odwodnienia terenu. Wraz z osuszaniem gleb wycinano lasy lęgowe, co w efekcie zaowocowało zmianą naturalnych siedlisk w obszary o charakterze rolniczym. Wypas bydła, koni i owiec oraz koszenie łąk wykonywane na wcześniej przekształconym terenie przyczyniało się do zatrzymania naturalnej sukcesji wierzby, która stanowi podstawowe miejsce do budowy gniazd w krajobrazie dolin rzecznych. Stopniowy proces wycinania wierzby odgrywał tym samym bardzo dużą rolę w zmniejszaniu się liczby gniazdujących wron. Wraz z biegiem lat sytuacja stopniowo ulegała zmianie. Roślinność drzewiasta rozwijała w wolnym tempie, głównie na wcześniej powstałych wałach, gdzie nie była wycinana. Warunki zmieniły się diametralnie po objęciu części terenu ochroną rezerwatową. Skutkiem takiej decyzji było szybkie rozprzestrzenianie się wierzby na wcześniej odlesionych obszarach. Istnieje kilka przyczyn odpowiedzialnych za taki obrót zdarzeń. Głównie było to zaprzestanie wypasu na pewnych powierzchniach oraz zmiana stosunków wodnych. Również pogarszająca się sytuacja rolnictwa, pociągająca za sobą spadek pogłowia wypasanych zwierząt w miejscach do tego wyznaczonych, miała silny wpływ na kształtowanie krajobrazu współczesnego parku narodowego. Czynnikiem branyim pod uwagę, mogący również wpływać na sukcesję wierzby są fluktuacje liczebności bobra, dla którego jest ona głównym składnikiem pożywienia. Silna ekspansja wierzby stworzyła możliwość szybkiego powrotu wrony na obszar parku. Wraz ze wzrostem drzew, poszczególne miejsca gniazdowe stawały się coraz lepsze, przez co zwiększało się bezpieczeństwo lęgów, co w konsekwencji powodowało wzrost liczebności populacji wrony.

Odpowiednia ilość pokarmu w połączeniu z właściwymi miejscami do budowy gniazd stwarza sposobność występowania dużych zagęszczeń par lęgowych, które są w stanie wyprowadzić pokaźną liczbę młodych. Jest to możliwe jedynie w przypadku, gdy pożywienie znajdujące się w poszczególnych terytoriach charakteryzuje się doskonałą jakością. Tylko wtedy rodzice są w dobrej kondycji po-

WRONA W PARKU NARODOWYM "UJŚCIE WARTY" - DRAPIEŻNIK W PTASIM RAJU

zwalającej na przystępowanie do rozrodu. Wtedy też rosnące młode mogą otrzymywać odpowiednią ilość wysokoenergetycznego pokarmu.

Stosunkowo łatwo dostępnym źródłem pożywienia o bardzo wysokiej jakości są ptasie jaja, które stanowią największy przysmak wronich piskląt. W związku z tym, w trakcie sezonu lęgowego, dorosłe wrony starają się stworzyć optymalne warunki swojemu potomstwu. Wykradają jaja wielu gatunkom ptaków. Robią to odganiając lub korzystając z nieobecności w gnieździe innych ptasich rodziców. Zdarza się, że czynią to także w obrębie własnego gatunku, niszcząc lęgi swoich sąsiadów. Pewna część jaj zjadanych przez wrony pochodzi również z gniazd porzuconych przez inne gatunki ptaków w skutek nagłych zmian poziomu wody.

Spożywanie jaj odbywa się najczęściej w obrębie "stołówek". Są to różnego rodzaju miejsca pozbawione wysokiej roślinności, takie jak: brzegi jezior, rzek i kanałów, drogi gruntowe, ścieżki, sztuczne gniazda wykonane ze słomy, miejsca wydeptane przez dziką zwierzynę. "Stołówki" można napotkać również na ogromnych kłodach lub w szczelinach starych, rozłożystych drzew. Jaja, które zostały zjedzone przez wrony są proste do zidentyfikowania przez każdego, kto je napotka w terenie. Posiadają one w swojej bocznej części charakterystyczną dużą dziurę.

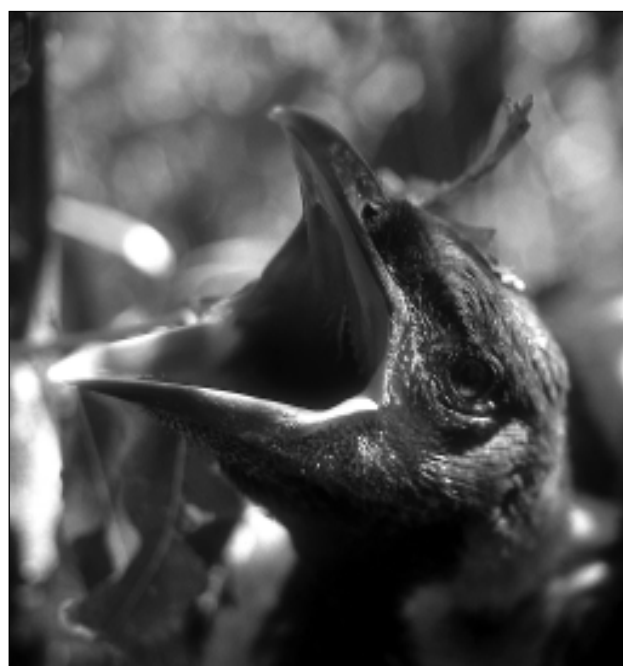
Bardzo ważną cechą wron jest to, iż dysponują one spiżarniami, w których gromadzą zebrany pokarm, w tym również skradzione jaja. Do tego celu wykorzystywane są dziuple, szczeliny znajdujące się pod korą lub między gałęziami drzew. Ukryty pokarm można znaleźć również w ziemi we wcześniej wykopanych dołkach. Ciekawostką jest to, iż większość ptaków ma więcej niż jedną spiżarnię. Tylko

wiele spiżarni zabezpiecza poszczególne osobniki przed ewentualną kradzieżą całości składowanego pokarmu lub jego stratą w wyniku zalania terenu wodą.

Tworzenie spiżarni ma wiele bardzo ważnych konsekwencji. Dzięki zgromadzonym zapasom dorosłe wrony mogą składać jaja i karmić pisklęta nawet w bardzo trudnych i gwałtownie zmieniających się warunkach środowiskowych. Dodatkowo zgromadzony pokarm zapewnia odpowiednią ilość pożywienia wszystkim pisklętom w gnieździe w okresie, gdy ich zapotrzebowanie energetyczne jest największe. Magazynowanie jedzenia pozwala również przetrwać dorosłym ptakom w czasie, gdy jego ilość jest bardzo ograniczona, czyli w okresie późnej jesieni, zimy i wczesnej wiosny.

Wrona słynie z ogromnej inteligencji, która pozwala jej na niszczenie lęgów wielu gatunków ptaków wodno-błotnych oraz warunkuje posiadaną umiejętność gromadzenia pokarmu. Te fakty od zawsze wzbudzały zainteresowanie wielu badaczy przyrody i jej obserwatorów. Atutami, które w wyraźny sposób ułatwiają wszelkie obserwacje są rozmiary nie tylko samej wrony ale i jej gniazda oraz stosunkowo głośny sposób bycia. Jednak najważniejszym warunkiem niezbędnym do prowadzenia udanych obserwacji jest odpowiednia liczba ptaków znajdujących się na penetrowanym obszarze. Tylko największe zagęszczenia par lęgowych pozwalają na dokładniejsze przyjrzenie się i analizę poszczególnych zachowań, co w efekcie przyczynia się do lepszego poznania nie tylko samej wrony ale i jej wpływu na inne gatunki ptaków. Taką możliwość stwarza Park Narodowy "Ujście Warty", który zapewnia wronie doskonałe warunki nie tylko pod względem miejsc do budowy gniazd ale przede wszystkim daje jej możliwość korzystania z doskonałej bazy pokarmowej w postaci jaj wielu gatunków ptaków oraz innych różnorodnych organizmów.

Tekst i foto Piotr Zduniak, Wydział Biologii UAM

ZASADY UDZIELANIA I UMARZANIA POŻYCZEK, UDZIELANIA DOTACJI ORAZ DOPŁAT DO OPROCENTOWANIA PREFERENCYJNYCH KREDYTÓW I POŻYCZEK ZE ŚRODKÓW WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

POSTANOWIENIA OGÓLNE

§1

1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu zwany dalej "Funduszem" udziela pomocy finansowej w postaci pożyczek i dotacji na cele określone w Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627) zgodnie z priorytetami, kryteriami wyboru przedsięwzięć i planami działalności Funduszu.

2. Fundusz może również:

- 1) dokonywać dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek, zwanych dalej dopłatami, udzielanych przez banki ze środków własnych na zadania ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
- 2) zawierać z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkimi funduszami, bankami lub innymi organizacjami finansowymi umowy o wspólnym finansowaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej,
- 3) zlecać bankom administrowanie pożyczkami udzielanymi przez ten Fundusz.

§2

1. Fundusz udziela pomocy finansowej na dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki w wodnej podstawie umowy zawartej z przedmiotem realizującym przedsięwzięcia, po uprzednim rozpatrzeniu sporządzonego przez ten przedmiot wniosku wg obowiązującego wzoru.
2. Fundusz nie rozpatruje wniosków na przedsięwzięcia zakończone.
3. Dokumenty wymagane do zawarcia umowy określa załącznik do formularza wniosku.
4. Zawarcie umowy, o której mowa w ust. 1 następuje po przedłożeniu kompletu dokumentów wymaganych przez Fundusz i po podjęciu decyzji o dofinansowaniu.

Fundusz udziela dofinansowania po przedstawieniu przez podmiot pełnego zbilansowania kosztów przedsięwzięcia.

§4

Udzielanie dofinansowania uzależnia się od wywiązywania się przez zainteresowany pomocą finansową podmiot z obowiązku uiszczania opłat za korzystanie ze środo-

wiska i administracyjnych kar pieniężnych stanowiących wpływ Funduszu oraz innych zobowiązań w stosunku do Funduszu.

§5

Fundusz pokrywa koszty przedsięwzięcia wynikające z zatwierdzonego harmonogramu rzeczowo-finansowego, poniesione po przedstawieniu listy wniosków Radzie Nadzorczej Funduszu lub podjęciu przez Zarząd Funduszu uchwały o dofinansowaniu.

§6

1. Podmiot ubiegający się o dofinansowanie zobowiązany jest do stosowania ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. O zamówieniach publicznych (Dz. U. Nr 76, poz. 334 z późniejszymi zmianami).
2. Pomoc finansowana ze środków Funduszu dla przedsiębiorców udzielana jest z uwzględnieniem ustawy z dnia 30. 06. 2000 r. O warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców (Dz. U. Nr 60, poz. 704).
3. Fundusz nie udziela pomocy finansowej z własnych środków osobom fizycznym nie prowadzącym działalności gospodarczej, z wyjątkiem dofinansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony przyrody realizowanych w parkach zabytkowych.

POŻYCZKI I DOPŁATY

§7

1. Udzielenie pożyczki następuje na podstawie umowy zawartej między Pożyczkobiorcą a Funduszem.
2. Udzielenie dopłat następuje na podstawie umowy zawartej między Funduszem a Bankiem udzielającym preferencyjnego kredytu i pożyczki oraz umowy między tym Bankiem a Kredytobiorcą.
3. Pożyczki przyznane ze środków własnych Funduszu udzielane są maksymalnie na okres 6 lat.
4. Preferencyjne kredyty i pożyczki z dopłatami przyznane ze środków Banku udzielane są maksymalnie na okres 4 lat.
5. Karencja w spłacie rat kapitałowych preferencyjnych kredytów i pożyczek z dopłatami nie może być dłuższa niż 1 rok od ich udzielenia.
6. W przypadku, gdy sytuacja ekonomiczna jednostki samorządu terytorialnego uniemożliwia zaciągnięcie pożyczki na powyższych zasadach dopuszcza się wydłużenie maksymalnego okresu spłaty pożyczki i karencji w spłacie rat kapitałowych, każdorazowo w formie uchwały Rady Nadzorczej.

ZASADY UDZIELANIA I UMARZANIA POŻYCZEK

§8

Wysokość pożyczki lub preferencyjnego kredytu i pożyczki z dopłatami nie może przekraczać 50% kosztów przedsięwzięcia.

§9

1. Fundusz udziela pożyczek stosując preferencyjne oprocentowanie oraz dokonuje dopłat, w odniesieniu do stopy redyskonta weksli.
2. Pożyczki oraz preferencyjne kredyty i pożyczki z dopłatami oprocentowane są od dnia uruchomienia środków.
3. Formy finansowania i wysokość oprocentowania pożyczek oraz poziom dopłat określa załącznik nr 1 do niniejszych zasad.
4. Podmioty gospodarcze nie będące jednostkami organizacyjnymi samorządu terytorialnego mogą ubiegać się jedynie o pożyczki w całości zwrotne z zastrzeżeniem §6 ust. 2 i §14 niniejszych zasad.

§10

1. Fundusz uzależnia udzielenie pożyczki od zdolności kredytowej wnioskodawcy, rozumianej jako zdolność do spłaty zaciągniętej pożyczki wraz z należnymi odsetkami w umownych terminach spłaty.
2. W celu zapewnienia zwrotu pożyczki Fundusz uzależnia jej udzielenie od przedstawienia zabezpieczenia w formie wskazanej przez Fundusz spośród:
  - 1) gwarancji bankowej
  - 2) weksla "in blanco" z poręczeniem wekslowym banku lub innej osoby prawnej,
  - 3) weksla "in blanco" bez poręczenia,
  - 4) kaucji,
  - 5) przelewu (cesja) wierzytelności na zabezpieczenie,
  - 6) nieodwołalnego pełnomocnictwa do dysponowania środkami finansowanymi na rachunku Pożyczkobiorcy,
  - 7) zastawu na papierach wartościowych emitowanych lub gwarantowanych przez Skarb Państwa,
  - 8) poręczenie według prawa cywilnego,
  - 9) ubezpieczenia pożyczki.
3. Fundusz może stosować również nie wymienione w ust. 2 rodzaje zabezpieczeń przewidziane prawem.
4. Zabezpieczenie, o którym mowa w ust. 2 należy udokumentować przed uruchomieniem środków finansowych.
5. Sposoby zabezpieczenia pożyczki i okres spłaty ustala Zarząd Funduszu.

§11

1. Umowa pożyczki zawierana jest w formie pisemnej i określa w szczególności:
  - 1) nazwę przedsięwzięcia, planowany koszt oraz termin zakończenia jego realizacji,
  - 2) wysokość pożyczki oraz jej oprocentowanie,
  - 3) terminy oraz sposób wypłaty pożyczki,

- 4) terminy spłaty pożyczki i oprocentowania,
  - 5) zakres uprawnień kontrolnych Funduszu związanych z wykorzystaniem udzielonej pożyczki i zabezpieczenia jej zwrotu,
  - 6) planowane efekty rzeczowe lub ekologiczne,
  - 7) sankcje nakładane w przypadku nieprawidłowej realizacji umowy,
  - 8) inne warunki ustalone przez umawiające się strony.
2. Wszelkie zmiany i uzupełnienia warunków umowy wymagają formy pisemnej

§12

1. Pożyczka udzielona przez Fundusz może być umorzona do wysokości 30% na wniosek pożyczkobiorcy (wg obowiązującego wzoru) po spełnieniu następujących warunków:
  - 1) terminowego zakończenia przedsięwzięcia (względnie etapu na który udzielona była pożyczka),
  - 2) spłaty 70% udzielonej pożyczki i odsetek za okres obowiązywania umowy,
  - 3) osiągnięcie efektu rzeczowego i ekologicznego,
  - 4) zatwierdzenia rozliczenia pożyczki,
  - 5) wywiązywanie się z obowiązku uiszczania opłat i kar.
2. Umorzenie spłaty pożyczki do kwoty, o której mowa w ust. 1, następuje w drodze uchwały Zarządu Funduszu.
3. Odsetki nie ulegają umorzeniu.
4. Nie podlegają umorzeniu preferencyjne kredyty i pożyczki z dopłatami do oprocentowania udzielane ze środków własnych banku.

§13

1. Umowa pożyczki może być wypowiedziana, a niespłacona kwota postawiona raz z odsetkami w stan natychmiastowej wymagalności w razie następujących okoliczności:
  - 1) opóźnienia w spłacie pożyczki lub odsetek należnych Pożyczkodawcy przekraczającego 30 dni od terminu spłaty pożyczki, jej raty, lub odsetek,
  - 2) wykorzystania pożyczki lub jej raty niezgodnie z przeznaczeniem określonym w harmonogramie rzeczowo-finansowym,
  - 3) nie przystąpienia lub odstąpienia od realizacji przedsięwzięcia, na które pożyczka została udzielona,
  - 4) nie zakończenia przedsięwzięcia w terminie określonym w umowie lub nie osiągnięcia planowanego efektu zgodnie z harmonogramem rzeczowo-finansowym,
  - 5) jeżeli renegocjacje warunków umowy z przyczyn spowodowanych przez pożyczkobiorcę trwają dłużej niż 30 dni.

ZASADY UDZIELANIA I UMARZANIA POŻYCZEK

2. Wypowiedzenie umowy dokonywane jest uchwałą Zarządu, podjętą w oparciu o ocenę skutków ekologiczności wymienionych w ust. 1.

DOTACJE**§14**

1. Fundusz w przypadkach uzasadnionych względami polityki ekologicznej województwa, może przyznawać dotację, zgodnie z uchwalonym planem działalności i kryteriami wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków Funduszu.
2. Dotacje mogą być udzielone głównie na:
  - 1) edukację ekologiczną,
  - 2) monitoring środowiska,
  - 3) ochronę i kształtowanie przyrody,
  - 4) ochronę lasów
  - 5) ochronę przed powodzią i małą retencję,
  - 6) zapobieganie i likwidację skutków poważnych awarii,
  - 7) ekspertyzy, badania naukowe, programy wdrożeniowe i rozwojowe,
  - 8) profilaktykę zdrowotną dzieci na obszarach na których występują przekroczenia norm zanieczyszczeń środowiska,
  - 9) przedsięwzięcia modernizacyjne i inwestycyjne realizowane przez państwowe jednostki budżetowe,
  - 10) przedsięwzięcia modernizacyjne realizowane w szczególności przez samorządy terytorialne, jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego, podmioty prawne związków wyznaniowych, Lasy Państwowe, organizacje - społeczne, kultury fizycznej i turystyki, inne jednostki organizacyjne o ile prowadzą działalność w zakresie ochrony zdrowia, profilaktyki zdrowotnej, pomocy społecznej, oświaty, kultury.
3. Samorządy terytorialne wykonujące przedsięwzięcia finansowane pożyczką ze środków Funduszu, mogą uzyskać na to samo przedsięwzięcie dotację dla zbilansowania środków, jeżeli sytuacja ekonomiczna jednostki uniemożliwia zwiększenie jej zadłużenia. W takim przypadku łączne dofinansowanie nie może przekraczać 50% i każdorazowo wymaga Uchwały Rady Nadzorczej Funduszu.
4. Przedsięwzięcia modernizacyjne i inwestycyjne mogą być dofinansowane w formie dotacji do 50% wartości kosztów.
5. Na pozostałe, pozainwestycyjne przedsięwzięcia proekologiczne dotacja może być zwiększona powyżej 50% kosztów, w oparciu o merytorycznie uzasadniony wniosek dotowanego, nie więcej niż 70% kosztów przedsięwzięcia.

§15

1. Umowa dotacji zawierana jest w formie pisemnej i określa w szczególności:

- 1) nazwę przedsięwzięcia, planowany koszt oraz termin zakończenia jego realizacji,
- 2) wysokość dotacji,
- 3) terminy i sposób wypłaty dotacji,
- 4) zakres uprawnień kontrolnych Funduszy związany z wykorzystaniem udzielonej dotacji,
- 5) planowany efekt rzeczowy lub ekologiczny,
- 6) sankcje nakładane w przypadku nieprawidłowej realizacji umowy,
- 7) inne warunki ustalone przez umawiające się strony.
2. Wszelkie zmiany i uzupełnienia warunków umowy wymagają formy pisemnej.

§16

1. Fundusz może wypowiedzieć umowę dotacji w razie stwierdzenia, że:
  - 1) dotowany nie przystąpił w terminie lub odstąpił od realizacji przedsięwzięcia na które dotacja została przyznana,
  - 2) dotacja lub jej część została wykorzystana niezgodnie z przeznaczeniem określonym w umowie,
  - 3) nie został osiągnięty efekt rzeczowy lub ekologiczny.
2. Wypowiedzenie umowy dokonywane jest uchwałą Zarządu, podjętą w oparciu o ocenę skutków ekologiczności wymienionych w ust. 1.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE**§17**

Odstępstwa od ustaleń określonych w niniejszych zasadach są dopuszczalne za zgodą Rady Nadzorczej Funduszu wyrażoną w formie uchwały.

§18

Zasady wchodzi w życie z dniem uchwalenia i mają zastosowanie do uchwał podejmowanych po tym terminie.

ZAŁĄCZNIK NR 1

do "Zasad udzielania i umarzania pożyczek, udzielania dotacji oraz dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu"

Formy dofinansowania i wysokość oprocentowania stosowana przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu przy pożyczkach i dopłatach.

1. Dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek udzielanych przez Banki ze środków własnych na przedsięwzięcia służące ochronie środowiska:

ZASADY UDZIELANIA I UMARZANIA POŻYCZEK

- w wysokości 0,4 stopy redyskonta weksli w stosunku rocznym liczonym od niespłaconych kwot kapitału, nie więcej jednak niż do wysokości połowy faktycznego oprocentowania kredytu.
  - maksymalny okres do 4 lat, liczony od udzielenia kredytu,
  - okres karencji w spłacie rat kapitałowych maksymalnie do 1 roku od udzielenia kredytu.
2. Pożyczka w całości zwrotna udzielona ze środków własnych Funduszu:
    - oprocentowanie 0,5 stopy redyskonta weksli, nie mniej niż 5% w stosunku rocznym liczone od niespłaconych kwot kapitału,
    - maksymalny okres do 6 lat, liczony od udzielenia pożyczki,
    - okres karencji zgodnie z zapisem §7 ust. 5.
  3. Pożyczka częściowo umarzalna (dotyczy głównie samorządów terytorialnych, jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, Lasów Państwowych, podmiotów prawnych związków wyznaniowych, organizacji społecznych, kultury fizycznej i turystyki) udzielana ze środków własnych Funduszu z zastrzeżeniem §14 "Zasad udzielania i umarzania pożyczek, udzielania dotacji oraz dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu"
    - oprocentowanie 0,5 stopy redyskonta weksli, nie mniej niż 5% w stosunku rocznym liczone od niespłaconych kwot kapitału,
    - maksymalny okres do 6 lat liczony od udzielenia pożyczki,
    - okres karencji zgodnie z zapisem §7 ust. 5,
    - umorzenie do wysokości 30%.

FOTO DO ARTYKUŁU: WRONA W PARKU NARODOWYM "UJŚCIE WARTY" – DRAPIEŻNIK W PTASIM RAJU

POZNAŃSKIE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNO-PRZYRODNICZEJ W RADOJEWIE – GŁÓWNE ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Planuje się powołanie **Poznańskiego Centrum Edukacji Ekologiczno -Przyrodniczej** składającego się z budynku dydaktycznego, ogrodu i ścieżek dydaktycznych pieszo-rowerowych. Rolę takiego centrum mógłby spełniać zespół pałacowo-parkowy w Radojewie w powiązaniu z terenami nadwarciańskimi między ul. Naramowicką a Wartą, Rezerwatem Meteoryt Morasko, wysypiskiem odpadów (edukacja ekologiczna), terenami obrzeża poligonu (dawne wsie Glin n o i Chojnica) a poprzez przeprawę promową na Warcie (planowaną do przywrócenia) także z Cysterskim Parkiem Kulturowym Owińska (planowanym do powołania) i Parkiem Krajobrazowym Puszcza Zielonka.

PODSTAWA FORMALNA

W „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Poznania” przyjętym Uchwałą Nr XXII/276/III/99 Rady Miasta Poznania z dnia 23 listopada 1999 roku, w części dotyczącej ośrodków edukacji przyrodniczo rekreacyjnej (str. 210) znajduje się zapis: „Powołanie Poznańskiego Centrum Edukacji Ekologiczno -Przyrodniczej składającego się z budynku dydaktycznego, ogrodu i ścieżek dydaktycznych pieszo-rowerowych. Rolę takiego centrum mógłby spełniać zespół pałacowo-parkowy w Radojewie w powiązaniu z terenami nadwarciańskimi między ul. Naramowicką a Wartą, Rezerwatem Meteoryt Morasko, wysypiskiem śmieci (edukacja ekologiczna), terenami obrzeża poligonu (dawne wsie Glin n o i Chojnica) a poprzez przeprawę promową na Warcie (planowaną do przywrócenia) także z Cysterskim Parkiem Kulturowym Owińska (planowanym do powołania) i Parkiem Krajobrazowym Puszcza Zielonka”.

A w części dotyczącej rekreacyjnego wykorzystania Wart (str. 209) proponuje się: „Przywrócenie przeprawy promowej w Radojewie -Owińskich”

Oba zapisy stanowią podstawę podjęcia działań w celu utworzenia Poznańskiego Centrum Edukacji Ekologiczno -Przyrodniczej w Radojewie.

CEL

1. Edukacja ekologiczno-przyrodnicza

Poznańskie Centrum Edukacji Ekologiczno -Przyrodniczej ma służyć edukacji ekologicznej i poznawaniu środowiska przyrodniczego przez młodzież

szkolną miasta Poznania oraz Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego. Dogodna lokalizacja Centrum przy linii przystanku autobusu miejskiego pozwala na łatwy dojazd młodzieży środkami transportu zbiorowego bez konieczności wynajmowania specjalnego autobusu. Wyjątkowe walory przyrodnicze miejsca - wysoka skarpa nad Wartą oraz ciekawe tereny sąsiednie powodują, że wielostronna edukacja ekologiczno-przyrodnicza może być prowadzona w pobliżu Centrum

2. Promocja turystyki i aktywnego wypoczynku w mieście i terenach podmiejskich.

W okresie wakacyjnym oraz w soboty i niedziele centrum może obsługiwać mały ruch turystyczny i rekreacyjny mieszkańców Poznania i okolic. Planuje się lokalizację przy centrum kawiarni lub restauracji serwującej dania kuchni regionalnej -wielkopolskiej lub potrawy jarskie. Centrum pełniłoby również funkcję informacyjną na temat walorów turystycznych Poznania i regionu. Położenie Centrum przy rekreacyjnej trasie samochodowej Poznań - Biedrusko - Puszcza Zielonka oraz przy trasie rowerowo -pieszej wykorzystującej planowaną do odtworzenia przeprawę promową na Warcie między Radojewem a Owińska mi, powoduje, że planowane centrum może się stać ważnym węzłem turystyczno-rekreacyjnym Poznania.

3. Letnia obsługa przyrodniczego ruchu turystycznego

W okresie wakacyjnym centrum mogłoby pełnić funkcję małego hoteliku dla miłośników przyrody. Możliwe byłoby zapewne włączenie Centrum do sieci podobnego typu obiektów funkcjonujących w państwach Europy Zachodniej . Funkcje Centrum związane z obsługą ruchu turystycznego (hotelik i kawiarnia) oraz promocją turystyki (centrum informacji turystycznej, księgarnia turystyczna i ekologiczna), pozwoliłyby na wielostronne, całoroczne wykorzystanie obiektu jak również na uzyskiwanie dochodów wspierających działalność statutową.

JEDNOSTKA ORGANIZACYJNA

Fundacja lub inna forma organizacyjna o osobowości prawnej będąca na mocy odpowiednich umów użytkownikiem obiektów i terenów stanowiących własność miasta Poznania i Lasów Państwowych.

POZNAŃSKIE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNO- PRZYRODNICZEJ W RADOJEWIE**POWOŁANIE CENTRUM**

Pierwszym etapem prac zmierzających do utworzenia Centrum powinno być powołanie przez władze miasta Poznania (ewentualnie przy współudziale innych jednostek np. Lasów Państwowych) grupy inicjatywnej Poznańskiego Centrum Edukacji Ekologiczno-Przyrodniczej w Radojewie. Powinna ona zająć się pracami przygotowawczymi związanymi z powołaniem Centrum. Dotyczy to głównie przejęcie w użytkowanie nieruchomości (zespół pałacowo-parkowy) oraz pozyskiwanie środków finansowych na realizację następujących zadań:

- przekwaterowanie dotychczasowych lokatorów pałacu,
- remont pałacu,
- wyposażenie centrum,
- zagospodarowanie terenu związanego z działalnością edukacyjną.

Przewiduje się następujące źródła finansowania prac związanych z utworzeniem Centrum:

- budżet miasta Poznania (w tym aport w formie przekazania do użytkowania pałacu),
- fundusze związane z leśnictwem (w tym aport w formie przekazania do użytkowania parku),
- gminne fundusze ochrony środowiska,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska,
- europejskie fundusze pomocowe,
- granty i dotacje fundacji polskich i zagranicznych,
- pomoc sponsorów.

FINANSOWANIE

W początkowym okresie działalność statutowa Centrum byłaby finansowana z dotacji celowych przeznaczonych na edukację i ochronę środowiska. Stopniowo jednak dodatkowa działalność związana z obsługą ruchu turystycznego (hotelik i kawiarnia) oraz promocją turystyki (centrum informacji turystycznej, księgarnia turystyczna i ekologiczna i inne podobne formy działalności) powinna pozwolić na samodzielne utrzymywanie się Centrum, natomiast prowadzenie działalności statutowej tzn. edukacji ekologiczno-przyrodniczej byłoby refundowane z funduszy przeznaczonych na cele oświatowe.

LOKALIZACJA

Przewiduje się umieszczenie Centrum w pałacu w Radojewie, który stanowi własność miasta Poznania. Jest to budynek murowany, dwukondygnacyjny, całkowicie podpiwniczony o powierzchni około 650 m² (nie licząc piwnic i poddasza). Pałac wybudowany został dla rodziny von Treskow po 1820 roku, praw-

dopodobnie wg projektu K. F. Schinkla. Zespół pałacowo-parkowy jest najcenniejszym przykładem wiejskiego założenia rezydencjonalnego w granicach miasta Poznania. Przewiduje się, że w pałacu znajdują się sale dydaktyczne i pracownie przyrodnicze, aneks gastronomiczny z salą jadalną, biuro i informacja turystyczna z małą księgarnią oraz część hotelowa. Nie wykluczona jest również taka realizacja części hotelowej, która pozwoliłaby na przyjmowanie specjalnych gości miasta Poznania. Bogaty program jaki przewiduje się dla Centrum zakłada również możliwość wykorzystania w przyszłości innych obiektów dawnego folwarku dla potrzeb Centrum (obiekty te w obecnej chwili są własnością prywatną dlatego ich wykorzystanie wiązałoby się z wykupem lub dzierżawą).

TERENOWE ZAJĘCIA DYDAKTYCZNE

Przewiduje się, że program działania ośrodka obejmowałby prowadzenie w terenie zajęć dydaktycznych w zakresie przyrody i ekologii ale również ze względu na wyjątkowe walory otaczającego terenu, zajęcia edukacyjne dotyczyć powinny wybranych zagadnień historii i kultury. Zajęcia powinny być prowadzone po planowanych do realizacji ścieżkach dydaktycznych. W zależności od długości trasy, przewiduje się ścieżki piesze, rowerowe lub pieszo-rowerowe. Ścieżki edukacyjne powinny być odpowiednio zagospodarowane tablicami informacyjnymi, punktami odpoczynkowymi i widokowymi oraz dobrze oznakowane. Pełne korzystanie ze ścieżek dydaktycznych powinno być możliwe dla wszystkich zainteresowanych a nie tylko dla uczestników zajęć prowadzonych przez Centrum, dlatego cały program edukacyjny powinien być opracowany na tablicach lub w informatorach o ścieżkach dydaktycznych. Wskazane jest prowadzenie ścieżek dydaktycznych po drogach całkowicie wolnych od ruchu samochodowego, ewentualnie mógłby się on odbywać przy zastosowaniu znacznych ograniczeń.

OBSZARY ZWIĄZANE Z PROWADZENIEM PROGRAMU EDUKACYJNEGO**Założenie parkowe w Radojewie**

Park przylegający do pałacu stanowi integralną część zespołu pałacowo-parkowego. Jego właścicielem są Lasy Państwowe -Nadleśnictwo Czerwonak.

Autorem projektu parku jest zapewne królewski ogrodnik z Poczdamu, Peter Joseph Lenne. Układ zieleni i ścieżek doskonale wpisany jest w teren. Park

POZNAŃSKIE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNO- PRZYRODNICZEJ W RADOJEWIE

przyozdabiały elementy architektury romantycznej. Krajobrazowo park łączy się z lasami porastającymi dolinę nadwarciańską. Założenie parkowe stanowi bardzo interesujący przykład kształtowania układów zieleni. Park wpisany został w 1977 roku do rejestru zabytków. Park przewidywany jest również do objęcia ochroną przyrodniczą -rezerwat „Kokoryczowe Wzgórze”, ze względu na roślinność łęgu zboczowego i grądu kokoryczowego.

Rezerwat „Meteoryt Morasko”

Jeden z najciekawszych obiektów przyrodniczych w kraju. Grupa siedmiu kraterów powstała w wyniku upadku meteorytu, a dokładniej jego części, który nastąpił pomiędzy 4000 a 3000 rokiem p.n.e. Na ziemię w rejonie Moraska spadły odłamki o masie ok. 80-200 ton. Po większych z nich pozostało 7 znacznych kraterów, największy ma średnicę 100 m i głębokość ok. 13 m. W okolicach Moraska znaleziono wiele odłamków meteorytowych, największy miał masę 78 kg. Pole upadku meteorytów w Morasku jest jednym z trzech znanych takich miejsc w Europie. Kratery i ich otoczenie porasta las liściasty, tworzący partię grądu oraz łęgu wiązowo-jesionowego. W poszyciu i runie występuje wiele rzadkich i chronionych roślin.

„Góra Moraska”

Wzniesienie morenowe, jedna z kulminacji środkowo-poznańskiej moreny czołowej, 154 m n.p.m. Na południowo-wschodnim stoku góry znajdują się żelbetowe zbiorniki retencyjne wody pitnej dla Poznania, służące wyrównywaniu ciśnienia w sieci wodociągowej w okresach maksymalnego i minimalnego poboru. Woda jest do nich dostarczana z ujęcia koło Mosiny.

Północny Nadwarciański klin zieleni

Tereny nadwarciańskie przynależne do lasów komunalnych miasta Poznania i do Lasów Państwowych -Nadleśnictwo Czerwonak. Interesujące tereny leśne. Nad niektórymi ciekami uchodzącymi do Warty zaobserwowano ślady pobytu bobrów. U podnóża skarpy radojewskiej znajdują się ciekawe starorzecza warciańskie.

Wysypisko odpadów

Wysypisko odpadów znajduje się za północną granicą Poznania, na terenie gminy Suchy Las. Jest to jedyne wysypisko odpadów komunalnych miasta Poznania. Zapoznanie się z zasadami gospodarki odpadami ma duże znaczenie edukacyjne.

Dawna wieś Glinno

Wieś Glinno położona była na terenie zajęętym obecnie przez poligon Biedrusko (południowa granica poligonu). W dworku, który istniał jeszcze do połowy naszego wieku, urodził się w 1757 roku Wojciech Bogusławski -„ojciec teatru polskiego”. W miejscu dworku stoi obecnie pomnik- 18 tonowy głaz z tablicą pamiątkową. Układ wsi, opustoszałej i rozebranej po 1947 roku jest rozpoznawalny jeszcze dzięki zachowanej starej zieleni. Ciekawostką jest, że ukształtowanie terenu, strumyk i zieleń o której pisze w swoich wspomnieniach Wojciech Bogusławski bardzo przypominają opis dworu w Soplicowie z „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza. Ze względu na znaczenie tego miejsca dla kultury narodowej, oraz fakt, że jest to skraj poligonu warto zastanowić się nad możliwością rekonstrukcji staropolskiego dworku Bogusławskich.

Dawna wieś Chojnica

Stara wieś wzmiankowana już w XIII w. obecnie nieistniejąca -objęta terenem poligonu Biedrusko. Z dawnej zabudowy wsi zachowała się tylko ruina późnogotyckiego kościoła (kościół parafialny Wojciecha Bogusławskiego). O historycznej świetności kościoła świadczą między innymi renesansowe nagrobki Przeclawskich znajdujące się obecnie w katedrze poznańskiej. Malowniczość miejsca i ruin kościoła sprawiły, że teren ten jest chętnie wykorzystywany jako plener filmowy, między innymi został on uwieczniony dwukrotnie w filmie „Potop” Jerzego Hoffmana. Chojnica leży przy poligonowej drodze asfaltowej drodze łączącej Biedrusko i Złotniki dostępnej w wyznaczonych przez wojsko okresach dla ruchu turystycznego. Ruiny kościoła ze względu na znaczną wartość zabytku wymagają co najmniej trwałego zabezpieczenia. Najbardziej wskazana byłaby jego pełna odbudowa.

Przeprawa promowa przez Wartę

Przeprawa przez Wartę między Radojewem a Owińskami istniała zapewne już od XIII wieku, bowiem umożliwiała połączenie ziemi należących od 1252 roku do opactwa cysterek w Owińskach. Przeprawa funkcjonowała do końca lat czterdziestych naszego wieku. W roku 1806 korzystał z niej cesarz Napoleon, który w towarzystwie generałów francuskich i Dezyderego Chłapowskiego zrobił wycieczkę konną z Poznania przez Winiary, Radojewo do Owińsk. Przeprawa promowa na Warcie między Radojewem a Owińskami, którą przewiduje się odtworzyć, mogłaby służyć obsłudze turystycznego ruchu pieszego i rowerowego z Poznania do Owińsk i dalej,

КІНЕШКІ РИЗЛІЦЬ

ГОРНА СВЯТОГО СЕНТІНІ МІНІКАСІ ПЕРУ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ДІЛ
З ОБСЛУГОВУВАННЯ І КОНІКТАМИ СІСЛУЖІВЦІВ КОМПАНІЇ ДО ПЕРУ
ОБРАЗОВАНИМІ ВІДПОВІДАЮЧИМІ КРИТЕРІЯМІ

МІНІКАСІ ПЕРУ

POZNAŃSKIE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNO- PRZYRODNICZEJ W RADOJEWIE

do Puszczy Zielonki. Przeprawa promowa miałaby istotne znaczenie dla obsługi Centrum Edukacji Ekologiczno-Przyrodniczej, ponieważ umożliwiłaby uczestnikom zajęć edukacyjnych poznanie bardzo ciekawego zespołu przyrodniczego „Puszcza Zielonka” oraz zespołu poklasztorowego i pałacowego w Owińskach.

Cysterski Park Kulturowy Owińska

Przewiduje się utworzenie Cysterskiego Parku Kulturowego Owińska, który objąłby najciekawsze tereny przynależne od 1248 do 1797 roku do klasztoru cysterek w Owińskach tzn. wieś Owińska wraz z przyległymi terenami, po granicę z Parkiem Krajobrazowym Puszcza Zielonka oraz dawną wieś Radojewo. Park kulturowy obejmowałby więc dwa bardzo malownicze brzegi Warty połączone planowaną do odtworzenia przeprawą promową. Dobrze zachowany jest zespół poklasztorowy w Owińskach: kościół klasztorowy i klasztor, ogród, dawny kościół parafialny (obecnie cmentarny) oraz różne obiekty związane z tradycyjną gospodarką klasztorną; stawy rybne, młyn wodny, zabudowania gospodarcze. Bardzo interesujące jest także założenie pałacowe i folwarczne kolejnych właścicieli dóbr klasztornych rodziny von Treskow, obejmujące pałac, park, budynki mieszkalne i zabudowania gospodarcze. Oprócz tego znajdują się w Owińskach ciekawe budynki użyteczności publicznej z XIX w. oraz kilkadziesiąt pomnikowych drzew, w tym dąb o obwodzie 770 cm.

Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka

Obszar o powierzchni prawie 10 tys. hektarów w 81 % pokryty lasami. Ciekawy krajobraz polodowcowy, kilka rynien jeziornych, oraz pięć rezerwatów przyrody stanowią o wyjątkowym uroku Puszczy Zielonki.

Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka i Cysterski Park Kulturowy Owińska tworzą przestrzennie bardzo ciekawy kompleks kulturowo-przyrodniczy. Znaczenie edukacyjne tego terenu jest bardzo duże i ważne, umożliwia zapoznanie się z zabytkami kultury i historii ale także poznanie zasad rolnictwa i przetwórstwa rolnego (pola uprawne, stawy hodowlane, młyn wodny, gorzelnia), ogrodnictwa (trzy zabytkowe par-

ki-ogrody, obiekty szklarniowe) oraz gospodarki leśnej i ochrony przyrody.

WNIOSKI

Wszystkie wyżej przedstawione tereny związane z prowadzeniem programu edukacyjnego Centrum znajdują się na obszarze o promieniu 5 km (w przypadku Puszczy Zielonki dotyczy to tylko skraju lasu) od pałacu w Radojewie mającego być siedzibą Centrum. Tak interesujący teren przyrodniczy, pełen ciekawych obiektów kulturowych sprawia, że planowane Centrum może realizować bardzo bogaty program edukacyjny. Bezpośrednie obcowanie z przyrodą, zapoznanie się z kilkusetletnimi, dobrymi doświadczeniami człowieka w kształtowaniu krajobrazu kulturowego oraz możliwość poznawania współczesnych problemów rodzących się na styku wielkiego miasta i środowiska naturalnego ma duże znaczenie w kształceniu młodego pokolenia. Uwrażliwienie młodzieży szkolnej na problemy środowiska naturalnego będzie miało w przyszłości decydujący wpływ na jej stosunek do ochrony przyrody i właściwego kształtowania przestrzeni życia człowieka. Planowane Poznańskie Centrum Edukacji Ekologiczno-Przyrodniczej stwarza bardzo dobrą okazję do ciekawego i wielostronnego poznawania problemów przyrody, ekologii i kultury a przez to do skutecznego prowadzenia procesu edukacyjnego.

PROGRAM DZIAŁANIA

- Powołanie grupy inicjatywnej Poznańskiego Centrum Edukacji Ekologiczno-Przyrodniczej w Radojewie.
- Opracowanie miejscowego planu zagospodarowania terenów objętych działalnością Centrum.
- Opracowanie projektu adaptacji pałacu w Radojewie na potrzeby Centrum. Organizacja Centrum w pałacu w Radojewie.
- Odtworzenie przeprawy promowej na Warcie.
- Wytyczenie i zagospodarowanie tras edukacyjnych.
- Doprowadzenie do powołania Cysterskiego Parku Kulturowego Owińska.

Opracowanie
Andrzej Billert
Miejska Pracownia Urbanistyczna Poznań

POZNAŃSKIE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNO- PRZYRODNICZEJ W RADOJEWIE

URZĄD MIASTA POZNANIA
Wydział Miasta Kameralnego
61-655 Poznań, ul. Główna 20
tel. 620-77-11, fax 620-66-45 621

Miejscowa Pracownia Urbanistyczna
w Poznaniu

Wzrost 07. VII 2000

L. dz. 13.05.00
Temat

Pan
Sławomir Janicki
Celownik Zarządu
Miasta Poznania
pl. Kolegiacki 17
61-667 Poznań

Poznań, dnia 3 września 1999 r.

WMK. III - 0717/20/97/00
L. dz. 13065

URZĄD MIASTA POZNANIA Kameralna Główna		
WZROST 000	000 - 05 - 03	WZROST 000
L. dz. 13.05.00		
Temat		

dot. : projekt przeznaczenia nieruchomości przy ul. Podolskiej 24 (zespół pałacowo - parkowy w Radojewie na cele projektowego Poznańskiego Centrum Edukacji Ekologiczno - Przyrodniczej).

W związku z poleceniem Pana Tomasza J. Kaysera Wiceprezydenta Miasta Poznania, z dnia 19 sierpnia 1999 r., Wydział Miasta Kameralnego przesyła Panu opinię w powyższej sprawie, z prośbą o akceptację.

WMK popiera projekt zagospodarowania ww. nieruchomości przedstawiony przez Miejską Pracownię Urbanistyczną. WMK już wcześniej, przy okazji koncepcji sprzedaży wyżej wskazanej nieruchomości, stał na stanowisku, że należy podjąć kroki zapobiegające dalszej dewastacji pałacu, ponieważ zakres w tym zakresie spowoduje szkody sprzeczne z interesem Miasta Poznania. Nawiązywał projekt, który zakłada, że właścicielem przedmiotowej nieruchomości pozostanie Miasto Poznań, jest korzystniejszy z punktu widzenia interesu Miasta, niż sprzedaż. WMK konsekwentnie wyraża pogląd (vide opinia WMK w sprawie sprzedaży zespołu pałacowo - parkowego w Radojewie z 13 kwietnia 1999 r., znak WMK. III - 0717/20/97/00, L. dz. 1290) , że w przypadku nieruchomości zabudowanych, sprzedaż powinna być rozwiązywaniem brany

pod uwagę w ostatniej kolejności, w sytuacji gdy nie istnieje inna możliwość uchronienia zabytku przed zniszczeniem (np. gdy niezbędny jest generalny remont zabytku, a Miasto nie ma możliwości zgromadzenia koniecznych środków w stosownym czasie).

VMK uważa, że projekt przedstawiony przez MPU jest atrakcyjny, ponieważ wskazuje możliwości finansowania przedsięwzięcia, zakłada, że nieruchomość posiadała własność Miasta oraz przewiduje przeznaczanie nieruchomości na realizację przedsięwzięcia, które może stać się dodatkowym atutem Poznania i wspomóc jego promocję.

Przeznaczenie zagospodarowania przedmiotowej nieruchomości bez zmiany jej właściciela, jest o tyle istotne, że Zarząd Geodezji i Katastru Miejskiego Główny posiada adres osoby (mieszkaniec Republiki Federalnej Niemiec), której przysługuje planowalstwo w naturze tej nieruchomości na mocy przepisu art. 34 ust.1 pkt 2 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. - o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 97.115.741 z późn. zm.). W związku z powyższym, VMK uważa, że posiadanie projektu NPU, w którym kompleks pałacowo - parkowy w Radziejewie ma odlegać kluczową rolę, zależy od pozostawienia bez zmian podmiotu własności przedmiotowej nieruchomości. Proszę inwestycję nie może więc spowodować wyzbycia się własności tej nieruchomości przez Miasto Poznań.

Projekt NPU stanowi sposób zagospodarowania przedmiotowego terenu w sposób, który może przynieść wiele korzyści Miastu w długoterminowej perspektywie, jednakże VMK zwraca uwagę, iż przed rozpoczęciem realizacji inwestycji należy zapewnić mieszkańcom obecnym naprzem, aby wyeksterminować ich z mieszkań znajdujących się w pałacu przy ul. Podbiałowej 24. Ponadto VMK informuje, że w planie zagospodarowania przestrzennego Miasta Poznania przedmiotowa nieruchomość przeznaczona jest jako ILOR 9m5 - teren jednostek mieszkaniowych o odległej matrycy historycznej. Odnosząc tu m. in. zasady ustaleń szczegółowych w zakresie konserwatorskim dla realizacji rewaloryzacji zespołów dworskich i folwarcznych bądź innych obiektów na terenie tych zespołów. VMK przytacza również opinię Miejskiego Konserwatora Zabytków z dnia 11 lutego 1997 r., który stwierdza, że pałac przy ul. Podbiałowej 24 podlega ustawie o ochronie dóbr kultury z dnia 15.02.1962 r. (Dz. U. 92.10.48 z późn. zm.) i w związku z tym generalny remont musi polegać na przywróceniu dawnej architektury, w tym również architektury wnętrza.

Powyższe ustalenia należy uwzględnić przy realizacji przedsięwzięcia proponowanego przez MPU.

Z poważaniem

DYREKTOR WYDZIAŁU

mgr inż. Zdzisław Kozłowski